

2.4.2020

VN/7642/2020
VN/7642/2020-YM-1

Detta dokument är en översättning av en handling
upprättad på finska och daterad 2.4.2020

Beaktande av byggda kulturmiljöer av riksintresse vid planläggning och tillståndsförfarande

Bifogade promemoria har sammanställts genom samarbete mellan miljöministeriet, Museiverket och Finlands Kommunförbund. Den ersätter den tidigare promemorian "De riksomfattande målen för områdesanvändningen och byggda kulturmiljöer" från 23 december 2009. I promemorian beaktas statsrådets beslut om riksomfattande mål för områdesanvändningen av 14 december 2017, ändringarna i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och museilagen (314/2019) som trädde i kraft 1 januari 2020.

Syftet med promemorian är att skapa klarhet i betydelsen av de riksomfattande målen för områdesanvändningen och deras rättsverkningar i praktiken för byggda kulturmiljöer av riksintresse. Den riksomfattande inventeringen *Byggda kulturmiljöer av riksintresse*, Museiverket 2009 (www.rky.fi), har genom statsrådets beslut av 22 december 2009 antagits som en sådan inventering av byggda kulturmiljöer som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen. Beslutet trädde i kraft 1 januari 2010.

Dokumentet har undertecknats elektroniskt.

Avdelningschef
Överdirektör

Teppo Lehtinen

Byggnadsrådet

Anna-Leena Seppälä

Bilagor Beaktande av byggda kulturmiljöer av riksintresse vid planläggning och tillståndsförfarande, promemoria 2.4.2020, miljöministeriet, Museiverket, Finlands Kommunförbund

Sändlista Kommunerna
Landskapsförbunden
Närings-, trafik- och miljöcentralerna
Museerna med regionalt ansvar (via Museiverket)

För kännedom Museiverket
Finlands Kommunförbund

Postadress
Postadress
Postal Address
Miljöministeriet
PB 35
FI-00023 Helsingfors
Finland

Besöksadress
Besöksadress
Office
Alexandersgatan 7
00100 Helsingfors
Finland

Telefon
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Fax
Fax
Fax
(09) 160 39320
Internat. +358 9 160 39320

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@ym.fi
www.ym.fi

2.4.2020

Detta dokument är en översättning av en handling upprättad på finska och daterad 2.4.2020

Beaktande av byggda kulturmiljöer av riksintresse vid planläggning och tillståndsförfarande

Denna promemoria ersätter den tidigare promemorian ”De riksomfattande målen för områdesanvändningen och byggda kulturmiljöer” från 23 december 2009. I promemorian beaktas statsrådets beslut om riksomfattande mål för områdesanvändningen av 14 december 2017, ändringarna i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och museilagen (314/2019) som trädde i kraft 1 januari 2020.

Syfte med promemorian

Syftet med promemorian är att skapa klarhet i betydelsen av de riksomfattande målen för områdesanvändningen och deras rättsverkningar i praktiken för byggda kulturmiljöer av riksintresse. Promemorian har sammanställts genom samarbete mellan miljöministeriet, Museiverket och Finlands Kommunförbund. Den är avsedd för sådan planering av områdesanvändningen där det är nödvändigt att trygga värdena av byggda kulturmiljöer av riksintresse.

Enligt statsrådets beslut av 14 december 2017 om de riksomfattande målen för områdesanvändningen, som trädde i kraft 1 april 2018, **ska det söras för att den nationellt värdefulla kulturmiljön och naturarvets värden tryggas**. Enligt 24 § i markanvändnings- och bygglagen (MBL) ska detta beaktas i myndigheternas verksamhet samt vid planering på landskapsnivå och annan områdesplanering.

Enligt beskrivningen av bakgrunden till de riksomfattande målen för områdesanvändning blir en hållbar användning av kulturmiljöerna verklighet när deras regionala mångfald och tidskikt tryggas.

Myndigheternas riksomfattande inventeringar av nationellt värdefulla landskapsområden, byggda kulturmiljöer av riksintresse och nationellt betydande arkeologiska objekt utgör faktaunderlaget för beaktandet av kulturmiljöernas värden enligt de riksomfattande målen för områdesanvändningen (RMO).

Den förpliktelse att trygga nationella värden som avses i beslutet förutsätter att resultaten av myndigheternas riksomfattande inventeringar ska beaktas vid planeringen av områdesanvändningen. Vid områdesanvändningen är det nödvändigt att identifiera de områden som omfattas av inventeringen och beakta dem så att deras värden tryggas. **En sådan inventering av den byggda kulturmiljön är Byggda kulturmiljöer av riksintresse, Museiverket 2009 (www.rky.fi)**. Genom statsrådets beslut av 22 december 2009, som trädde i kraft 1 januari 2010, har den nämnda inventeringen antagits som en sådan inventering av byggda kulturmiljöer, som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen.

Vid miljöministeriet pågår en uppdaterande inventering av nationellt värdefulla landskapsområden (*Nationellt värdefulla landskapsområden*, Miljöministeriet, betänkande 66/1992). Museiverket inledde 2019 en inventering och granskning av det arkeologiska kulturarvet av riksintresse.

Statsrådet beslutar om att ersätta inventeringar som är förenliga med de riksomfattande målen för områdesanvändning med nya inventeringar.

Rättslig grund

Den rättsliga ställningen för byggda kulturmiljöer av riksintresse baserar sig på de rättsverkningar av de riksomfattande målen för områdesanvändningen, som fastställs i markanvändnings- och bygglagen (MBL).

Enligt MBL 24 § 1 mom. ska de statliga myndigheterna i sin verksamhet beakta de riksomfattande målen för områdesanvändningen, främja möjligheterna att uppnå dem och bedöma vilka konsekvenser myndigheternas åtgärder har för regionstrukturen och områdesanvändningen.

Enligt MBL 24 § 2 mom. ska vid planering på landskapsnivå och annan områdesplanering de riksomfattande målen för områdesanvändningen beaktas så att möjligheterna att uppnå dem främjas.

De riksomfattande målen för områdesanvändningen konkretiseras huvudsakligen via planläggningen. Det innebär att målen ska beaktas och främjas vid landskaps-, general- och detaljplaneringen till den del och på det sätt som uppgiften för och syftet med respektive planform förutsätter och möjliggör. Här har landskapsplanläggningen en viktig roll. Vid planeringen på landskapsnivå preciseras de riksomfattande målen för områdesanvändningen i landskapslösningar för områdesanvändningen och sammanjämkas med landskapsmålen och de lokala målen.

De riksomfattande målen för områdesanvändningen har inga omedelbara rättsliga konsekvenser på förutsättningarna att bevilja ett enskilt bygglov, undantagslov eller avgörande som gäller planeringsbehov på landsbygden eller på annat håll.

Rättsverkningar för olika områden och objekt uppkommer genom planläggningsprocesser enligt markanvändnings- och bygglagen på basis av kraven på innehållet för olika plannivåer eller genom byggnadsskydd enligt lagen om skyddande av byggnadsarvet (498/2010).

Byggda kulturmiljöer av riksintresse vid planeringen av områdesanvändningen

Byggda kulturmiljöer av riksintresse representerar olika utvecklingsfaser för vårt land och avspeglar historien. Det handlar om att bevara traditionen och utveckla regionerna på ett sätt som stärker deras värden och som anpassas till dem.

Målet är att trygga bevarandet av strukturen hos byggda kulturmiljöer av riksintresse, deras by- och stadsbild, inklusive de byggnader och den miljö som redan finns i områdena, samt att anpassa eventuellt kompletterande byggande och övriga ändringar till kulturmiljöns egenart och särdrag. Omfattningen av och innehållet i bevarandet och ändringarna avgörs via planläggning.

Det är viktigt att på alla plannivåer sörja för att lösningarna inte står i strid med egenarten och särdragen hos byggda kulturmiljöer av riksintresse. Om ett område omfattas även av andra riksomfattande mål för områdesanvändningen samt regionala och lokala mål, hör det till planläggningsuppgifterna att samordna de olika målen så att det alternativ som väljs på bästa tänkbara sätt ska främja möjligheterna att uppnå målen. Lösningarna bör utformas på ett sätt och utifrån alternativ varmed, om möjligt, samtliga tillämpliga nationella mål för områdesanvändningen kan uppnås. Vid eventuella konflikter ska avgörandena vara väl motiverade.

De områdesbeskrivningar som ingår i inventeringen *Byggda kulturmiljöer av riksintresse* är viktiga utgångspunkter för planläggningen. De bör kompletteras och fördjupas för att områdenas egenart och särdrag ska kunna föras fram med den exakthet som förutsätts för olika plannivåer. I synnerhet när det gäller vidsträckta objekt bör behovet av att bevara enskilda byggnader eller delar av miljön innanför avgränsningen av området bedömas från fall till fall.

Vid planläggning på landskapsnivå är det ändamålsenligt att direkt ange avgränsningarna av området för byggda kulturmiljöer. Ärendet bör också vid behov behandlas när myndigheterna samråder om landskapsplanen. Landskapsförbunden ska alltid samråda med Museiverket om avvikelser från områdesavgränsningarna.

Vid general- och detaljplanläggning blir det ofta nödvändigt att precisera avgränsningarna av områdena när planeringsprecisionen ökar. Väsentliga ändringar ska motiveras och tas upp vid myndigheternas samråd eller genom att annars kontakta närings-, trafik- och miljöcentralen samt Museiverket eller museet med regionalt ansvar. För att säkerställa ett gott slutresultat bör man ha kontakt med dessa instanser också när det gäller andra omständigheter som påverkar bevarandet av ett områdes värden och som ska beaktas vid planläggningen.

Andra hänsyn som påverkar planläggningen är byggda kulturmiljöer av intresse för landskapet (landskapsplaner samt general- och detaljplaner) och av lokalt intresse (general- och detaljplaner) samt övriga förpliktelser att värna om den byggda kulturmiljön genom planläggningen enligt bestämmelserna om planernas innehåll i markanvändnings- och bygglagen (MBL 28, 39 och 54 §).

Utgångsuppgifter och utredningar för planläggning

Enligt MBL 9 § ska en plan grunda sig på planering som omfattar bedömning av de betydande konsekvenserna av planen och på sådana undersökningar och utredningar som planeringen kräver. När en plan utarbetas ska miljökonsekvenserna av planen och av undersökta alternativ utredas i behövlig omfattning.

När planläggning inleds för områden som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen bör särskilt avseende fästas vid att de underliggande uppgifterna och utredningarna är tillräckliga och aktuella med avseende på planens uppgift och syfte. Utredningar som inte möjliggör identifiering och bedömning av områdets eller objektets egenart och särdrag bör kompletteras. Bedömningen bidrar till att avgöra bland annat lokaliseringen av eventuellt kompletterande byggande samt skalan och byggsättet.

I planbeskrivningen beskrivs planens innehåll och planeringsprocessen i den omfattning som områdets kulturhistoriska värde förutsätter. I planbeskrivningen bedöms bland annat kulturmiljöns tillstånd och säregna karaktär, förhållandet mellan de i planen uppställda målen för den byggda kulturmiljön och de eventuella övriga riksomfattande målen för områdesanvändningen, uppnåendet av målen och eventuella motstridigheter i anslutning till dem.

Planbeteckningar och planbestämmelser

I landskapsplaner anges byggda kulturmiljöer av riksintresse i första hand med beteckningen för område som är viktigt med tanke på kulturmiljön eller landskapsvärden (ma), med angivelse av riksintressestatus med till exempel bokstaven V eller index.

Beteckningar i landskapsplaner kan förenas med planerings- och skyddsbestämmelser som beaktar den byggda kulturmiljön. På områden som omfattas av en bygginskränkning kan beteckningarna också förenas med byggbestämmelser. Användningen av beteckningar och bestämmelser i landskapsplaner beskrivs i handledning 10 i miljöministeriets publikationsserie Markanvändnings- och bygglagen 2000. Hur kulturmiljöer ska beaktas vid landskapsplan-

läggning beskrivs (på finska) i handledningen *Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa* (Kulturmiljön i landskapsplanläggningen).

Vid general- och detaljplanläggning fastställs mera detaljerade utvecklings- och skyddsmål för byggda kulturmiljöer av riksintresse. Användningen av beteckningar och bestämmelser på dessa plannivåer beskrivs i handledningarna 11 och 12 i miljöministeriets publikationsserie Markanvändnings- och bygglagen 2000.

Remissförfaranden vid planläggning, byggande och rivning

I planprocessen genomförs myndighetsamarbete som gäller byggda kulturmiljöer av riksintresse i första hand genom samråd enligt MBL 66 § och annan växelverkan som är ändamålsenlig med tanke på ärendet.

Då ett förslag till landskapsplan gäller en byggd kulturmiljö av riksintresse ska dessutom ett utlåtande enligt 13 § i markanvändnings- och byggförordningen (MBF, 895/1999) begäras av närings-, trafik- och miljöcentralen och vid behov av andra myndigheter och sammanslutningar som är centrala med avseende på landskapsplanen, såsom museet med regionalt ansvar och Museiverket.

I fråga om ett förslag till generalplan för ett dylikt område ska ett utlåtande enligt MBF 20 § vid behov begäras av närings-, trafik- och miljöcentralen samt andra myndigheter och sammanslutningar som är centrala med avseende på generalplanen. I fråga om förslag till detaljplan ska begäras ett utlåtande enligt MBF 28 § av bland annat närings-, trafik- och miljöcentralen och enligt behov andra myndigheter, vars verksamhetsområde behandlas i detaljplanen, samt sammanslutningar som är centrala med avseende på detaljplanen. I regel begärs utlåtanden om förslag till generalplan och detaljplan av museet med regionalt ansvar.

Museiverket och museerna med regionalt ansvar enas vid behov om arbetsfördelningen i varje enskilt fall. Något utlåtande behövs inte om det genom det ovan beskrivna myndighetsarbetet fastställs att general- eller detaljplanen inte försvårar uppnåendet av de riksomfattande målen för områdesanvändningen.

Om förfaranden vid undantag föreskrivs i MBL 173 §. Om undantaget gäller ett värdefullt område eller en värdefull byggnad som ska skyddas ska kommunen enligt MBL 173 § innan ärendet avgörs begära utlåtande av närings-, trafik- och miljöcentralen samt vid behov av en annan statlig myndighet, om undantaget i avsevärd mån gäller dess verksamhetsområde. Enligt lagen är denna myndighet Museiverket, men i praktiken torde det vara mer ändamålsenligt att begära utlåtande av museet med regionalt ansvar, som vid behov samarbetar med Museiverket.

Om en ansökan om nybyggande på ett område av riksintresse baserar sig på en föråldrad detaljplan som kan äventyra bevarandet av kulturmiljövärden eller om området saknar detaljplan, bör byggnadstillsynsmyndigheten kontakta närings-, trafik- och miljöcentralen och museet med regionalt ansvar innan ansökan om bygglov behandlas.

Byggnadstillsynsmyndigheten ska alltid i enlighet med MBF 67 § underrätta kommunstyrelsen och närings-, trafik- och miljöcentralen när en rivningsanmälan och en ansökan om bygglov som leder till rivning gäller en kulturmiljö av riksintresse. När byggnadstillsynsmyndigheten behandlar en ansökan om rivningslov som gäller en kulturmiljö av riksintresse ska den alltid försäkra sig om att rivningen inte innebär att traditions- eller skönhetsvärden eller andra värden som ingår i den byggda miljön förstörs (MBL 139 §). Kommunen ska underrätta närings-, trafik- och miljöcentralen om alla rivningslov i enlighet med MBF 69 §.

Ekonomiska konsekvenser

Att ett område eller ett objekt tas in i inventeringen över byggda kulturmiljöer av riksintresse har inte direkt några ekonomiska konsekvenser. Den grundläggande målsättningen är att skydda de byggda kulturmiljöerna med sedvanliga metoder, god renoveringssed, rättidigt underhåll av byggnaderna och kontrollerad förändring. Bidrag för renoveringsprojekt kan sökas via bland annat Museiverket och närings-, trafik- och miljöcentralen.

De ekonomiska konsekvenserna av beslut som behövs för uppnåendet av skyddsmålen behandlas med avseende på planläggningen i samband med bedömningen av planlösningens skälighet för markägaren (MBL 54 och 57 §) eller i samband med förfarandet för byggnadsskydd, där det utreds om skyddet medför sådan skada eller olägenhet som berättigar till ersättning (13 § i lagen om skyddande av byggnadsarvet).

Uppföljning av områdenas tillstånd

I MBF 2 § fastställs miljöministeriets, närings-, trafik- och miljöcentralens, landskapsförbundets och kommunens ansvar för uppföljningen av områdesanvändningens, byggandets och den byggda miljös tillstånd samt kultur- och naturmiljöns tillstånd och utveckling.

Aktualiteten hos planer som gäller kulturmiljöområden av riksintresse bör bedömas aktivt. Kommunen bör se till att detaljplanerna är aktuella och vid behov vidta åtgärder för att ändra föråldrade detaljplaner (MBL 60 § 1 mom.).

Handledningar

Serien Markanvändnings- och bygglagen 2000

<https://www.ym.fi/sv->

[FI/Markanvandning_och_byggande/Lagstiftning_och_anvisningar/Markanvandnings_och_bygglagen_2000](https://www.ym.fi/sv-)

Beteckningar och bestämmelser i landskapsplaner. Handledning 10.

Beteckningar och bestämmelser i generalplaner. Handledning 11.

Beteckningar och bestämmelser i detaljplaner. Handledning 12.

Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa, SY28/2011, miljöministeriet

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37034>